

dium etenim invenietur in ea, gratiarum actio, et vox laudis (Isa. LI, 3).

3. Lætare, Jerusalem, erumpe et lauda : lauda majestatem, munifico refer gratiam. Hoc a te votum semper exsolvitur, et semper exigitur : prompte exsolvitur, et pie exigitur. Exactio ipsa delectatio est. Commendat se ipsam beatæ veritatis votiva perceptio, et, serenitas afflata sensibus, simul cum luce lætitiæ infundit. *Lux orta est justo, et rectis corde lætitia. Lætamini justi in Domino.* Quam pro lætitiæ vicem rependent? *Et confitemini, inquit, memoriæ sanctificationis ejus (Psal. xcvi, 11, 12).* Ergo lætitiæ de luce, laus de lætitiæ : lætitiæ exrescens erumpit in laudem; et nesciunt perfusa viscera luminosæ veritatis felicem non eructare crapulam, et temperare a cantico, torrente inebriata dulcedinis. Siquidem et suavitas provocat appetentiam, et ubertas ministrat sufficientiam; et instantiam perennat æternitas. Denique sic ipsa attestatur suavitas, ubertas, æternitas : *Qui biberit aquam quam ego do, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam (Joan. iv, 14).*

4. O beati spiritus et animæ justorum! o Ecclesia primitivorum, qui conscripti estis in cœlestibus! vos vere primitivi, qui prælibatis benedictionis futuræ primitias. *Comedite, amici, et bibite; et inebriamini, charissimi (Cant. v, 1).* Bibite de cisterna vestra : et fluente putei vestri exrescant et exuberent; affluant et discurrant in plateis cordis vestri aquæ deliciarum vestrarum. Non participent vobiscum alieni : sed nec omnes admittantur domestici. Nos enim cives sanctorum, et domestici Dei; cives conscripti, sed nondum suscepti; cives exsultantes, cives peregrinantes, cives vagi et palantes. Siquidem iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos (Isa. LXIV, 6). Vos autem sedetis in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiduciæ, et in requie opulentæ (Isa. XXXII, 18). Væ habitatoribus terræ, ubi rara pax, securitas nulla, jugis labor, et is egestatem parturiens! Nam et militia est vita hominis super terram (Job VII, 1), quandiu caro concupiscit adversus spiritum; et adversarius noster circumcui quasi leo, quærens quem devoret (I Petr. v, 8); et in sudorè vultus nostri vescimur pane nostro, et terra cordis nostri spinas et tribulos germinat operant. Propterea dissipati, et dilacerati, et corde tabescentes, abundantius habemus in manibus sollicitate de nobis adhuc gemere, quam secure gaudere in Domino : nisi quod spes bona, primitiarum argumento prospectans in finem, de tribulationum torcularibus consolationis exprimit oleum, quo facie exhilarata et impinguato capite, cum Apostolo in tribulationibus gloriamur, in contumeliis complaceamus nobis : *Scientes quia tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spem (Rom. v, 3, 4) : quid vero spes, nisi superventuræ in nos gloriæ primitiva quædam jam prælibare videtur gaudia? Spe, inquit, salvi facti sumus (Rom. VIII, 24); et. Spe gaudentes (Rom. XII, 12).* Novit enim pia fides

A pigra prævolare tempora, et tanquam de præsentia affici, quod inconcussa sibi depingit fiducia : sed ea spes quam examinata conscientia puritas, non præsumptio parturit.

5. Lavamini, mundi estote : lavamini, et igne examinamini, ut poenitentia et patientia exercitio quasi gemino conflatorio ad purum excoctos supernus vos respectus, et roris instar voluptatis suæ aspergine refrigeret, gratanter et glorianter mox in illam vocem erupturos : *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificaverunt animam meam (Psal. xciii, 19).* Lavamini et lætamini : lavamini frequentius, ut ferventius lætmini. Usurpate sæpius quod sempiternæ nondum potestis. Infelices montes Gelboe, siccitate æterna damnati, non estis perfusi hac pluvia voluntaria, nec descendit in vos stilla (suppl. roris) antelucani : propter hoc non estis agri primitiarum, sed nec serotinus fructus expectatur a vobis. Utinam, Domine, caput meum plenum sit isto rorè, et cincinni mei guttis noctium! Quid enim nisi in nocte versamur, donec aspiret dies, et reclinentur umbræ? la meridiano quod expectamus, nec umbra formidatur, nec stilla optatur. Fluit hic stilla de situla Jacob : sed erit ibi semen ejus in aquas multas. Felicitia tempora, quando universa facies terræ irrigua erit, et superne irrigua, nec sterilis quidquam possidebit ariditas : superius et inferius, utrinque irrigua, quando caro mea, et cor meum exsultabunt in Deum vivum. Bonus plane fons, qui tunc ascendet et mundabit cor nostrum, primoque illo melior, quia non poterit exsiccare. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis nos : quoniam apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen (Psal. xxxv, 9, 10). Bonus certe fons, ex quo tales emanant rivuli, voluptas, ubertas, vita et veritas.

6. Irrora inde huc : prætende misericordiam scientibus te, etsi nondum totum te; prætende misericordiam, infunde gratiam, effunde Spiritum tuum super nos, qui innovet spiritum nostrum in visceribus nostris, Spiritum principalem, qui reformet et conformet nos sibi, conformet et confirmet; lætificet et illuminet. Justitiæ enim Domini, recta, lætificantes corda; præceptum Domini lucidum, illuminans oculos (Psal. xviii, 9), sicut est nostrum hic illuminari et lætificari. Alioquin plane lætabimur coram te, sicut qui lætantur in messe, sicut exsultant victores capta præda, quando dividunt spolia (Isa. ix, 3). Lætabimur ibi quasi possidentes, hic quasi proponentes et præsumentes, et prosequentes donec consequemur. Ibi ergo de possessione, hic de promissione : illic de plenitudine, istic de portione. Quod enim inde huc aspergitur, stilla est, non fluvius; scintilla, non caminus. Heu! quam cito et scintilla hæc evanescit, et stilla arescit! Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui, visita nos in salutari tuo, ad videndum in bonitate, et lætandum in lætitiæ, ut lauderis cum hereditate tua

(Psal. cv, 4, 5). Visita nos ad videndum, lætandum, laudandum : visita nos in salute et lumine, in lætitiæ et laude. Bona sunt hæc stillicidia, quamvis rara, et quasi rorantia. Rorate, cœli, desuper; æterni montes, distillate nobis dulcedinem : in stillicidiis vestris lætabitur germinans.

7. Esto tu nobis, Domine, sicut ros, ut et nos germinemus sicut liliū. Nescit verbum tuum semel emissum vacuum reverti, sed prosperabitur in his ad quæ mittitur. Denique ad irrigationem ejus pro salunca ascendet abies, et pro urtica crescet myrtus (Isa. lv, 11, 13). Dum dejectos erigit et sublimat, dum carnis incentiva lenit et mitigat, dum desperatos locat et conversari facit in cœlestibus, dum exasperatos mollit, et temperat mitibus. Jucunda hæc visitatio : sed quasi nubes matutina, et quasi ros mane pertransiens (Osee vi, 4). Jure rori matutino confertur quantalibet in carne contemplatio et mentis excessus : habet enim nescio quid, imo multum quid de noctis frigore, propter minus fervidum affectum; et de noctis caligine, propter subobscurum intellectum. Sed si ideo matutinus, quare ergo pertransiens? pertransiens a nobis, an pertransiens et penetrans in nos? Vivus est sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio, ut non tantum cutem foris signet, sed permeet ad interiora, ad medullam transeat, et fiat irrigatio ossium : sermones enim ejus molliti super oleum, et ipsi sunt jacula. An ideo quia, si expansum fuerit sicut cœlum cor hominis, complicabitur sicut liber, et sicut fumus liqueset? Interpretetur quisque in sententia, sicut experitur in conscientia : perfectus, quod illum infundit et penetrat; proficiens, quod illum pertransit et prætervolat. Pertransit a nobis, ut nos attrahat post se, et transire faciat ad se quasi ipsa fuga, dicens : *Transite ad me, qui concupiscitis me (Eccli. xxiv, 26).* Fortassis non frequentius transimus a te, Domine, quam tu a nobis : siquidem et ascendis lucernam, et everris domum, et scrutaris nos, juxta prophetam (Sophon. i, 12), sicut ubi invenias intus sordes latitantes, vanis et vagis, molliibus et molestis curis et cogitationibus immersos, non modo cum Deo et mundo animum dimidiantes, sed in alteram propensiores et promptiores partem; etsi non pro cupiditate, tamen pro consuetudine. Nam et quæ utiliter admittuntur curæ, violenter se ingerunt : sicque cum non urget necessitas, tamen occupat supervacuitas. Denique videmur mihi silvam refugere, quæ fluit cum silentio, Babylonis flumina sectari. Sed nos jam aliquanta sermocinati sumus, tecum, Domine, et de te : et suaviter refecti sumus, quasi catelli de micis quæ cadebant de mensa tua. Si sic afflicti transiens et transmeans, quid facis manens et commorans? Heu me! quod indigni sumus tam dulci commoratione. *Mane nobiscum, Domine, quoniam advesperascit, et inclinata est jam dies (Luc. xxiv, 28, 29).* Vere inclinatur, cum tu declinas. Compellite eum, fratres, precum vestrarum instantia. Vim ei intulerunt duo illi un-

PATROL. CLXXXIV.

A tes in Emmaus, cum se fingeret longius ire. Quid ergo fingit, quod non facit veritas? Ire se finxit, manere compulsus; sed non permanere : nam inter cœnandum evanuit. Sed illa abeundi fictio manendi est occasio. Quasi abire se fingit, spiritualem attenuans lætitiæ : sed occultus manet, justitiæ continuans, humilitatem accumulans.

#### TRACTATUS IV.

*De confabulatione et meditatione circa res divinas.*

1. Habes quod rogasti, sed habes illud quodam cumulatam fenore. Ego tamen fenus hoc meis assigno commodis, et inter lucra deputo. Omnino non possum bonis non deputare successibus, quoties confabulandi tecum alicunde occasio erumpit. Redarguis fortasse, quod fabulationis usus sim verbo; et, quoniam nisi de re seria nil fere loqui solemus, majestati sensuum tali injuriam vocabulo fecerim. Annon tibi confabulatio videtur, cum et quod non videmus loquimur, et quod non audimus, testamur? *Oculus, inquit propheta, non vidit, Deus, præter te, quæ præparasti expectantibus te (Isa. LXIV, 4) : sperantibus et expectantibus, sed nondum spectantibus.* Quod enim videt quis, quid sperat? (Rom. VIII, 24). Quod si id quod videmus, per speculum est, et in ænigmate; quanto magis id quod loquimur? non enim potest sermo, quantumvis disertus, sensuum perexplicare secreta. Et quidem mihi, meo pro sensu ut loquar, futuræ respectu veritatis quædam videtur quasi fabula, omnis ad illam intimandam figurata parabola. Specie grata sint, unitate compacta, usu commoda, virtute efficacia universa quæ creata sunt : sed quid ad illam divinæ essentiæ immensam et simplicem et æternam unitatem, sapientiæ pulchritudinem, pondus amoris et vires potentiæ? Denique et ipse est qui est (Exod. III, 14), et sapientiæ ejus numerus non est (Psal. cXLVI, 5) : et plenitudo charitatis ejus scientiæ supereminens est. Et quis loquetur potentias Domini? omnia quæ ad illa nobis utcumque innuenda in sermonis assumpta sunt usum, inestimabiliter sunt naturæ ratione dissimilia, et comparatione nulla. Non comparabitur ei aurum de Æthiopia, nec componentur tincturæ mundissimæ (Job XXVIII, 19). Et tamen auro et tincturis, flore et fructu, et omni, quæ creata est, pulchritudine, quod super omne pulchrum est nobis coloratur et pingitur quæ, via penitus intimum est, juxta quod est omnino nos lateat; et per superinductos figurarum colores aliquatenus intimatum sub umbra interluceat. Bona quidem umbra, et ad horam refrigerans. Propterea dicitur : *Sub umbra ejus quem desideraveram sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo (Cantic. II, 3).*

2. O quam delectabilis, quam affectuosius non sub umbra, sed super umbram in te ipso, bone Jesu, sederet, et hoc desiderii sui fine potita quiesceret. Nunc autem sub umbra quiescit, et sub umbra se reficit? Sed qualis refectio, quam sequitur defectio? Ex parte enim cognoscimus : evacuabitur quod ex parte



est, cum venerit quod perfectum est (*I Cor. xiii, 9, 10*). Sunt hæc interim fulcimenta labentium, et fomenta languentium. Denique subsequitur: *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo* (*Cantic. ii, 5*). Felix, in quo sanctus amor languor est, non passio. Sunt enim qui charitate subito vulnerantur, ut subinde sanentur; quasi Jonæ hedera, quæ sub eadem hora qua viruit, aruit (*Jonæ iv, 6, 7*). Ergo est passio desiderii affectus concitatus: languor, continuus. O male sanum, imo vere insanum cor, quod esse nescit hoc vulnere saucium! *Vulnerata*, inquit, *charitate ego sum* (*Cantic. v, juxta LXX*). Non modo vulnerat, sed etiam necat: *Fortis est enim ut mors dilectio* (*Cantic. viii, 6*). Denique Apostolus: *Mortui estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo* (*Coloss. ii, 3*). Dum vita reconditur, et votum accenditur; veritas jacet, et virtus languet: anxii æstus desiderii figurarum refrigeratur umbris, et primævis fulcitur floribus. Pulchræ satis hæ figuræ sunt: et laborantem recreant affectum, puerilibusque refocillant blandimentis, ut solitis et sensibilibus oblectamentis inusitatorum capiamus experimenta gaudiorum. *Plateæ tuæ, Jerusalem, sternerentur auro mundo* (*Tob. xiii, 22*). *Sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in sapphiris* (*Isa. liv, 11*). *Ponam desertum tuum quasi delicias, et solitudines tuas quasi hortum Domini* (*Isa. li, 3*), et cætera quam plurima a Prophetis et Apostolis in typo cœlestis dicta Jerusalem. Cum ejus portæ et plateæ, muri et metalla, lapides et ligna, fontes et flumina describuntur, quantum afficiunt et oblectant! quam læte audiuntur, quamvis parum dilucide dicantur! Incomprehensibiliter enim aliud et incomparabiliter amplius relinquitur in suspicione, quam ponitur in assimilatione. Lætatus est Jonas vehementer sub umbra hederæ, sed hedera illa aruit, et figura abivit. Propterea cum de figuratis texuntur collationes sermonibus, quasi confabulationes quasdam licenter dixerim, non propter adumbratam interius æternam veritatem, sed propter obumbrantem exterius vanitatem: evacuabitur enim quod ex parte est. Denique habes in Evangelio, de duobus illis euntibus in Emmaus, quod *fabularentur et secum quærerent*: fortasse quia quærebant, et nondum tenebant; nutabant, et fide non stabant. Ideo quærentes et conferentes, ambulantes et confabulantes dicti sunt: sed tamen ita confabulantibus ipse *Jesus appropinquabat, et ibat cum illis* (*Luc. xxiv, 15*).

5. Unum suaviter recolis, quam frequenter et cor nostrum ardens erat in nobis de Jesu, cum loqueremur de illo in via. Quæ enim de illo locuti sumus, ipse prior in nobis locutus est. Utinam sapius istud mihi contingat, de illo totum quærere, conferre et colloqui; de illo, inquam, et tecum: nec tam loqui, quam audire te loquentem! Pressus est sermo tuus, ut tamen quæ sentis, sufficienter exprimas: pauca verba, sed plena sensuum; videris mihi singula in iudicium vocare, adeo tibi nullum

inconsultum elabitur. Denique *favus distillans labia tua*. Ita enim quadam cum mora et deliberatione, et quasi de libra, quæ loqueris prodeunt, ut distillare magis quam profluere credaris. Extenuata sunt, et subtilia sunt, et evaporata sunt; propterea distillantia sunt, secreta sunt, et suavia sunt, et de intimis erumpentia sunt: et ideo quasi favus sunt. Hoc sibi vult quod sequitur: *Mel et lac sub lingua tua* (*Cantic. iv, 11*). *Sub lingua*, inquit, et non, *In lingua*. Majus enim est quod sub ipsa latet, quam quod in ipsa lucet. Quid si etiam supra linguam? *Sub lingua tua mel et lac*. Non enim tantum in sermone est, nec totum in sermone est: sed sicut nihil habes in ore simulatum, ita multum est quod est in corde occultatum. In lingua sunt quæ manifeste loqueris: sub lingua sunt, quæ latenter suggeris: supra linguam sunt, in quorum edisseratione elinguis est quamlibet eloquens, et sermo silentium.

4. Memini, nisi fallor, aliquoties in ipso orationis processu pressisse te sermonem, attentum et attonitum ad erumpentem in corde lucem vel lætitiā, vocem rupisse, ut verteretur in suspirium, quod formabatur in verbum. Nam etsi lingua sufficiat ad evidentiam [*al. ad erudiendum*], intrinsecus **176** tamen stupor, et amor, et admiratio radiantis desuper luminis, prodeuntem per verba animum convertit ad se, rapit in se, et continet intra se; spiritualique cum Mose circumvolvitur nebula (*Exod. xxiv, 15*), et nubem ponit amictum ejus, et tenebras latibulum, ut fiat ad interiora stupidus, ad exteriora mutus. *Mel ergo sub lingua tua, dulcedo sub voce tua, non quasi inferior, sed quasi interior*: imo et sub mente tua, dum illa conceptæ necdum compos dulcedinis, pullulantia introrsus gaudia non potest vel ad plenum explicare, vel experta tolerare: totam se illis cedens, sed non ex toto illa possidens. *Defecerunt*, inquit *Psal. oculi mei in eloquium tuum*: non modo ad eloquium, sed etiam *in eloquium*: in eloquium tuum, illud concupiscendo; ad eloquium, illud concipiendo: in eloquium tuum, ex qua parte est ignitum; ad eloquium tuum, quia vehementer est ignitum: *Ignitum enim eloquium tuum vehementer* (*Psal. cxviii, 123, 140*). *Propterea anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. Quæsi illi* (*Cantic. v, 6*). Anima mea liquefacta est, non sufficiens quod audit, capere; et dulci ex audita avidior effecta, non desinens in illud concupiscere. Ideo adjungit: *Quæsi illi*. Non satiatur auris audita; nec tamen sufficit auris ad auditum.

5. Ergo et *defecerunt oculi mei in eloquium tuum, et anima mea liquefacta est*, se ipsam contemnendo, et in ipsum contendendo et contuendo, admirando et amando, et ambiendo circa ipsum: nec valens, vel quantum cupit, intendere; vel quantum cepit, tenere. Quomodo ergo non interciditur loquantis spiritus, ubi meditantis interior absorbetur sensus? Sicut enim solida et corpulentior materia ignis in se

virtutem difficiliter admittit; subtilis vero et desiccata et tenuis voraci flamma citius et accenditur, et consumitur: ita meditationes spirituales et extenuatæ succensi amoris dulcem violentiam citius suscipiunt, et diutius non ferunt. *Spiritus vester*, ait propheta, *sicut ignis vorabit vos* (*Isa. xxxiii, 14*). Ego quidem meditationem reputaverim quasi materiam, amorem quasi flammam. *Et in meditatione mea exardescet ignis*: qui si vehementiori exæstuet incendio, omnem animi intentionem convertit et consumit in se; ut totum affectio fiat quod meditatio fuerat: nec potest sui compos esse ratio, cujus est eruere occulta, ambigua dijudicare; recensere et recolare quod pie novit, vi absorpta amoris. *Silui a bonis, et dolor meus renovatus est; concaluit cor meum intra me* (*Psal. xxxviii, 3, 4*). Silui, inquit, dolui, concalui. Concalui de aliquanta interioris boni perceptione: dolui pro imperfectione, et ideo silui. Gemina hac divisus, et discerptus, et absorptus passione, silui a bonis. Sed a quibus bonis? Forte de quibus dicit: *Credo videre bona Domini in terra viventium* (*Psal. xxvi, 13*).

6. Jure ergo silui et ab eis quæ nondum videntur. Sed si silet a precandis, non tamen silet a deprecandis. Ideo sequitur: *Notum fac mihi, Domine, finem meum, et numerum dierum meorum quæ est, ut sciam quid desit mihi*. Quid ergo deest? verum quid adest? Audi quid adjungitur: *Substantia mea tanquam nihilum ante te. Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens* (*Psal. xxxviii, 5, 6*). Quid igitur adest, cum totum, aut nihilum est, aut certe vanum? Quid ergo? fides ipsa et virtutes vanæ sunt? An hæc vita hominis interior dicta est vanitas, quæ et mors dicta est? *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo* (*Coloss. iii, 3*). Quod si ista vanitas est, quoniam ex parte est (evacuabitur enim quod ex parte est (*I Cor. xiii, 10*): justus siquidem ex fide vivit; finis enim quem optabat (non est in fide), fides abibit. Nunquid justitia quæ ex fide est? quomodo ergo charitas nunquam excidit, quæ sola vere justitia est? Quid, si dixerimus universa quæ in præsentibus sunt, vana esse, ad illud futurum bonum non relata, vel illi comparata? Universa ergo vanitas, aut inutili usu, aut veloci transcurso, aut futuri contuitu.

7. Quod si vanitas est necessitas, quid est superfluitas? Si vanitas est, quæ in præsentibus est veritas, quanta est ipsa vanitas? *Universa vanitas omnis homo vivens*. Nec tantum vanitas, sed adversitas: *frustra enim conturbatur*. Frustra lætatur, et frustra conturbatur: in utroque vanitas, vel propter inutilem causam, vel propter non diuturnam subsistentiam. Et nunc in his malis et vanis quæ est expectatio mea? *nonne Dominus? Et substantia mea 177 apud te est* (*Psal. xxxviii, 18*). *Substantia mea tanquam nihilum ante te*; sed substantia mea substantia est apud te. *Notum fac mihi, Domine, finem meum, ut sciam quid desit mihi*. Nota mihi satis est humana vanitas ex proprio defectu; sed innotescat plane ex

ipso boni gustu. Quando, Domine, replebitur in bonis desiderium nostrum, in bonis domus tuæ? quando, inquam, replebimur veritate tua, ut nullus in nobis vanitatis vel gustus vel odor resideat; sicut de Moab legitur quod *gustus ejus remansit in eo, et sapor ejus non est mutatus* (*Jerem. XLVIII, 11*). Ibi non silebimus a bonis, sed erimus quasi promptuaria, non vana, sed plena, redundantia et eructantia ex hoc in illud.

8. Eructavi tibi quædam de inanitate nostra. Utinam et aliquid distillari mihi merear de plenitudine vestra, de rore cœli, et de abyso subjacente, sed nondum plene erumpente, de abyso illa futuræ gloriæ quæ revelabitur in nobis! Est ergo nunc in nobis, nondum tamen revelata, sed magis occulta et seminaliter recondita; et quibusdam fidei inclusa venis, et conclusa ostiis, tam carnalium affectionum, quam corporalium phantasiarum. Talibus conclusum est ostiis mare: quando premitur, erumpibat, quasi de vulva procedens. Bonum mare, de quo legimus: *Replebitur terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientis* (*Isa. xi, 9*). Bonum mare, sed grave ostium. Denique ipse primus Adam quodam inobedienciæ obice hoc mare compescuit, et per se prodeuntem et erumpentem veritatem Dei in injustitia detinuit. Primus homo injustitiæ nos ostio semovit: secundus illud removit, factus ipse nobis ostium, et per illum si quis introierit salvabitur, et pascua inveniet (*Joan. x, 9*). Deleta est injustitia, sed adhuc grave restat ostium, diei hujus malitia. Nebulosum satis ostium consuetudo imaginariæ cogitationis, et sollicitudo necessariæ sustentationis; hujusmodi animum intendere, vere in terram fodere est, et fodere cisternam dissipatam, et puteum qui aquas continere non possit: et tamen quomodo rixantur, quomodo litigant, quas nobis calumnias struunt pro talibus Philistæi puteis; pro aquis transitoria, non dico voluptatis, sed necessitatis! Felix qui cum patriarcha Jacob [*leg. Isaac*] hujusmodi relinquit puteos, qui relinquit occasiones litigandi, et inimicitiarum materiam, ut fodiat in torrente, in inveniat venam aquæ viventis (*Gen. xxvi, 14-22*); si tamen supradictis illam non concludat ostiis. Hæc tibi ego magis pervia crediderim, familiariorem et frequentiorum ad interiora accessum: ne tantum foris stes, introspectans per fenestram, et auscultans per ostium. Jam ergo ponam ostium ori meo; ut, juxta proverbium, tibi fistula accommodetur, dum ego respiro.

## TRACTATUS V.

*Locum illum Apostoli explicandum sumit. • Omne datum optimum et omne donum perfectum, etc., sed potior epistolæ aut tractatus pars deesse videtur.*

1. Instanter exigit, quod incautius ipse promiseram, parum materiæ difficultatem contemplans. Accedit huc geminæ gravitatis forma, quia minus habita sit ratio temporis, et mensura comparisonis. Tempus quidem si aliæ proriperunt causæ, comparisonem cum aliis de hac materia sic habentibus prudens diffiteor, quam minus considerate præsum-



psisse videbar: tamen quætionem aggrediar, cujus solutione obligatus teneor. Tuæ autem nunc partes erunt ut, quod a me petis, ipse mihi prior impetres, ut orationis tuæ merito desuper nobis infundatur, quod tibi uberius refundamus. *Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum* (Jacobi 1, 17). Quid ergo? quæ perfecta non sunt, quæ optima non sunt, inde non sunt? Unde ergo sunt, si inde non sunt? Quid habes quod non accepisti? Neque tantum optima ab illo sunt, et minus bona aliunde: sed, sicut dicit Apostolus, *Omnia ex Deo* (Rom. xi, 36). An forte nulla in his verbis exclusa sunt, quia cum omnia inde sunt, omnia perfecta et optima sunt? Quod si est, non per hæc verba, *optimum et perfectum*, inter magis et minus bona, facta distinctio; sed boni expressio. Et quomodo omne bonum *optimum et perfectum* est, cum, omne desursum? Quid desursum? *Descendens*, inquit, *a Patre luminum*. Qua ratione **178** apud Patrem luminum imperfectum aliquid intelligi potest? An forte *omne datum optimum et omne donum perfectum* inde descendit, sed non ibi fuit? Nam quomodo ab eo descendere et discedere posset, quod in eo, id est in Patre luminum esset? descensio enim non localem migrationem, sed magis virtualem minorationem innuere videtur.

2. Denique et ipse Dominus distinguere videtur inter perfectum et minus perfectum: *Hoc, inquit, fac et vives* (Luc. x, 28). *Si autem vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus; et veni, sequere me* (Matth. xix, 21). Et Apostolus: *Unusquisque proprium donum habet ex Deo; alius quidem sic, alius vero sic* (I Cor. vii, 7): item, *Tantumquam parvulis in Christo, lac potum dedi vobis, non escam* (I Cor. iii, 1, 2): *sapientiam autem loquimur inter perfectos* (ibid. ii, 6). Qua ratione ergo distincte omne donum perfectum desursum esse dicit; cum nec omne perfectum sit, nec nullum desursum non sit? aut si omne datum optimum est, et omne donum perfectum quia desursum est; quomodo non magis unum et idem, datum et donum, quam omne dicendum est? Omne enim quod apud Patrem luminum est, simplex et uniforme, non multiplex censendum est. Quid, si apud Patrem luminum et optimum et perfectum est, sed descendens in nos a Patre luminum, minus bonum, et minus perfectum est? sed hoc jam erit illam immutabilitatem mutabilium conditioni subicere; minorari enim quodam modo mutari est. Qua ratione ergo quod in se est, ab ipso descendere potest? sed iterum quod in ipso non est, quo pacto dicitur descendere ab ipso? aut si descendet ab ipso, quomodo non perfectum est? Et quoniam etiam Scripturæ auctoritas habet alia perfectiora esse, alia minus perfecta; quid sibi vult quod tantum optimum et perfectum donum desursum descendere dicitur, cum magis omne dicendum videtur? Deinde quid sibi vult quod positum est, *datum et donum, optimum et perfectum*? Aliqua per nomina hæc in-

nuitur distinctio. An solum dicta sunt ad expressionem et commendationem?

3. Ista mihi difficultates capituli hujus verba parturiunt; sed jam ad ejus redeamus seriem, orantes Deum ut quod in ea obstructum est ipse reserare dignetur, et donet nobis quod de donis ejus digne proloquamur. *Omne datum optimum*, etc. Primo loco inter datum et donum talis mihi videtur quædam haberi posse distinctio. *Datum* est quod non habes a te ipso; *donum*, quia non est a merito. *Datum*, dum accipis; *donum*, dum exinde promeris. *Datum*, dum illud habes ad usum; *donum*, dum possides ad fructum.

*Cætera desunt in codice manuscripto.*

#### TRACTATUS VI.

*De mysteriis redemptionis humanæ, ad amicum scriptus.*

1. Scripsisti mihi satis parcum sermonem, sed propenso, ut reor, affectu. Et quidem lætatus sum de ea quam mihi impendis gratia, sed de laude, quam prædicas, parum gratulatus. Ingenium est hominis ad laudes erubescere, quas suas non novit. U verum fatear, amica quadam credulitate tuum in me oberravit iudicium; pigrior est ad credendum fides, quam pia non informat affectio. Inde est quod facile credidisti, quod tanto creditum favore complecteris. Denique tria quædam in paginulæ vestra mihi vultu relucunt: primum, quod velim exuberare erga me; secundum, temperari circa me; tertium, averti a me, sed in te non minui. Hæc sunt affectus, fides, et studium: votivus affectus, favorabilis fides, pium discendi verbi Dei studium. Affectum suscipio, castigo fidem, instigo studium. Amorem intende, favori detrahe, studium tuum ad alterum dirige. Omnino in me minus invenies, quam persuasum tenes. Fortasse loquendo tibi barbarus fiam, qui fueram silendo philosophus.

2. Propterea doctrinæ studium jure in te prædico, sed docendi munus a me traduco. *Non sum medicus, et in domo mea non est panis* (Isa. iiii, 7). Non est unde vel ægotantem sanem, vel egentem sustentem: sed tu nec æger es, nec egens, ut nostra indigeas aut arte sanari, aut pane satiari. Denique neutrum horum postulas; sed nescio quas **179** secretioris sapientiæ stillas, subtiles et suaves, delicatas et dulces. Nunquid ego de illis tibi videor montibus qui distillant dulcedinem, et quasi unum de coagulatis me suspicaris montibus? utinam vel collis fuerim! *Colles enim fluent lac*. Nam etsi fluxus innuicopiam, lactis tamen nomen imminuit gratiam: lac enim parvulorum est. E contra distillatio videtur quiddam sonare exiguum, sed indeterminata dulcedo nos nutrit ad immensum. Quod enim indefinite depromitur, quid, nisi infinitum exprimitur? tanto omni quæ determinata est, dulcedine supereminens, quanto omnis proprietatis determinatione carens. *Stillabunt, inquit, montes dulcedinem, et colles fluent lac* (Joel iii, 18). Lac dulce est, sed dulcedo non

est. Dulcedo vero et dulcis est, dulcedo est, et ex ea dulcia sunt universa quæ dulcia sunt, sive genere differenter, sive gradu præcellenter: quæ enim ejus participatione dulcia sunt, comparatione tamen non sunt. Propterea dulcedo non hæc vel illa, sed simpliciter ponitur, ut ex modo vocabuli pendatur immensitas rei. Valde infinitum quiddam et intimum intellexit propheta, intimare volens, explicare non valens: *Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te* (Isa. lxiv, 4).

3. Refugit immensum illud divinæ majestatis pelagus humani cordis et oris angustias, et tenues quasi per rimulas vix inde ad nos aliquid distillat. Quomodo enim sermone concluditur, quod sensu non pertingitur? Nam etsi in quibusdam omnia etiam profunda Dei legitur spiritus scrutans, non tamen et penetrans. Non est nostri vel otii vel ingenii pertingere ad illud intimum, et penetrare immensum, et in illam secretæ lucis abyssum caput immergere, et madentibus cinnis guttis, non notis, sed luminis (ros enim luminis, ut ait propheta), ros ille (Isa. xxvi, 19) dulce tibi aliquid inde aspergere. Denique tales a me stillas deposcis, quantitate quidem exiguas, sed qualitate eximias; prudenter satis. Nosti enim ubique fere Scripturarum præponi profluis subtilia, profusis respersa, corpulentis comminuta. Denique hostiarum lex sanguinem jubet animalium fundere, avium distillare: et hoc ipso altare quod foris est, et basis ejus perfunditur; quod vero intus est altare et velum, vel leviter attingitur, vel septies respergitur (Levit. iv et xvi). Manna quoque minutum legitur (Exod. xvi), et thus in pulverem redigitur: ut quæ in Scripturis exilia, quæ extenuata inveneris, spiritualibus attribuas et mysticis sensibus.

4. Hæc ergo sunt, in quæ te sitis perurget ardentior. Bona hæc sitis: sed utinam, ut legitur, ebrius sitientem assumat (Deut. xxix, 29), ille ebrius qui plenus dicitur gratia et veritate. Ille ebrius, de cujus plenitudine nos omnes accepimus (Joan. i, 14, 16): ille ebrius simul et inebrians, qui propinator est et poculum, vasculum et vinum, vinum merum et mistum: miscuit enim sapientia in cratere vinum (Prov. ix, 2). O crater inebrians quam præclarus es! præclarus plane, veritate radians, voluptate inebrians. Denique in eo reconditi sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ Dei (Colos. ii, 3). Bona mistura, ubi commiscetur veritati gratia, sapientiæ scientia, divinis humana. Quæ Deitatis sunt, mera penitus sunt, ubi nihil est vel partibus compactum, vel materialiter subjectum, vel formaliter affectum, et ideo nec simul, nec successione diversum: sed omnia quæ in nobis, et per nos, nomine et notione distant, in unam indifferentem et essentialem simplicitatem concurrunt, et indiscrete permiscuntur. Hæc ergo mera sunt et simplicia: sed humanis in unitatem personæ per Incarnationis commista mysterium. In Christo Jesu intueri quemadmodum personæ est unitas, et essentiæ Trinitas: foris cor-

pus, intus spiritus, in intimis Deus. In ipso et æternitas incepit, et immensitas crescit, et potentia defuit, et opulencia inanescit, et sapientia nescit, et sermo silescit: *Non clamabit, inquit, et non audietur foris vox ejus* (Isa. xlii, 2).

5. Quid est, bone Jesu, quid est quod legimus: *Sapientia foris clamitat, et in plateis dat vocem suam* (Prov. i, 20). Nunquid non tu es Sapientia, quæ ex ore Altissimi prodivit? quomodo ergo illa foris clamitat, et tu non clamas? non auditur foris vox tua, illa in plateis dat suam? Nunquid non tu Sapientia es, de qua loquitur Apostolus: *Christus factus est nobis a Deo Sapientia* (I Cor. i, 30)? nobis quidem factus, nam **180** in se natus: nobis factus, magis autem nos facti in ipso: creati enim sumus in Christo Jesu sicut in operibus bonis, ita in sensibus piis. Imo et nos in ipso, et ipse in nobis. *Filiolimei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis* (Galat. iv, 19). Formatur in nobis ad vitam, formatur ad veritatem. *Vivo, inquit, jam non ego, vivit vero in me Christus* (I Cor. ii, 20): quomodo non consequenter et dicere poterat: Sapio jam, sed non ego, sapit vero in me Christus? Omnia in me: in me redemptio, in me sanctitas, in me sapientia. Non sapit in me, Domine, nisi tu; sed non sapis in me nisi te, si tamen in te quæ sursum sunt, sapiam. Gloria enim in confusione eorum qui terrena sapiunt. Merito ait propheta: *Qui gloriatur, in hoc gloriatur, scire et nosse te* (Jer. ix, 24). Cum ergo ipse sis sapientia a Deo, et sapientia Deus; sapientia in te, et sapientia in nobis; sapientia scita, et sapientia sciens; sapientia foris, sapientia intus; foris operans et intus aspirans; in opere apparens, et in corde aperiens: quid, inquam, est quod sapientia foris clamitat, et tu non clamas? non auditur foris vox tua, et illa in platea dat suam? An forte clamas perperis [i. e. indoctis] evidentiam; sed nondum audiris ad plenam notitiam? Foris clamitas, dum quod es, nobis per indicia loqueris: et item non clamas, dum quod in te es, in veritate lates. Foris clamas, beneficia ostentans; et item non clamas, essentialiam occultans. Felix auris, quæ susurrii illius venas percipere potest. Venæ sunt, quæ vitales sunt, et occultæ sunt, et clausæ sunt; et quod inde nobis tenuiter evaporat, susurrio, imo silentio est quam clamori vicinius.

6. Mira vehementer est majestatis illius essentia, et intima et subtilior, quam ut crasso possit corde comprehendi: ad illam capiendam crassum certe est cor omne quod creatum est. Propterea multiplici spissatur et pinguescit ænigmate, umbrarumque quadam et operum mistura temperatur; et Incarnationis demum induitur habitus, ut possit a nobis facilius capi, frequentius recoli, teneri diutius, retractari devotius. Universa enim quæ sunt de Jesu, inveniuntur, si discutiantur, subtilia; si observentur, utilia: jucunda in ore, fecunda in opere, meditatione dulcia, etsi quædam sint imitatione aliquatenus dura. Etenim hæc ipsa exterior afflictio, illa



interiori cordis roratur et aspergitur gratia, ut sit molliter aspera, suaviter amara, pinguis et arida: et in craticula crucis velut assa, sed bonæ spei oleo respersa, sicut scribitur, *Spe gaudentes, in tribulatione patientes* (Rom. xi, 12). Item in Canticis: *Bibi vinum meum cum lacte meo* (Cant. v, 1): ubi et sponsæ ubera assimilata sunt botris (Cant. vii, 7, 8). Bonus ille botrus, qui in crucis est toreulari pressus, ut passionis suæ vinum myrrhatum et amarum in lactis nobis alimenta dulcesceret, et vulnera in ubera transirent. Contemplanti sunt ubera; et conversanti, vina; meditati, suavia; imitanti, subamara. In uberibus prælibando quæ futura sunt sapimus, in botris quadam ebrietate carnis motus sopimus; in uberibus complantati ad vitam, in botris consepulti cum Christo in mortem. **B** Ubera nobis sunt, dum dominicæ passionis merito et munere gratiæ sempiterna bona speramus: botri nobis sunt, dum ejusdem æmulandæ passionis zelo a carnis sensibus animum separamus. In uberibus in id quod futuri sumus ex parte reformamur; in botris ab eo quod sumus, paulatim transformamur, donec ad quam creati sumus imaginem plene conformemur: cum enim apparuerit, similes ei erimus (I Joan. iii, 2).

7. Vere enim nunc cognoscimus ex parte. Donec ergo plene revelet quod nostræ salubriter notitiæ sustulit, pie retractemus vel bona quæ contulit, vel mala quæ pertulit, contemplantes non modo delectationes Domini, sed et tribulationes. Erit autem quando totum occupabit delectatio, et absorbebitur mors in victoria. Hoc est quod sequitur: *Ascendam in palmam, et apprehendam fructus ejus*. Vere in palmam ascenditur, quando novissimus inimicus destruetur mors. Palma coronis est apta victricibus *Statura tua assimilata est palmæ* (Cant. vii, 8, 7). Fide stamus, in fide triumphamus: hæc enim est victoria quæ vincit mundum, fides nostra (I Joan. v, 4). Bona victoria quæ vincit mundum, melior quæ mortem: fide vincimus mundum, fide vincimus mortem. *Habetis, inquit Apostolus, fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam* **151** *æternam* (Rom. vi, 22): hæc est enim vita æterna, ut cognoscamus verum Deum (Joan. xvii, 3). Ergo finis est cognitio, fides inchoatio; in fide stamus, et in fine ascendimus, in fide stamus erecti semper et rigidi, mundi hujus nec flexi blanditiis, nec fracti minis; in fide ascendimus, gravi corruptibilitate exuti, mundi nec egentes officio, nec laborantes supplicio.

8. Nec pretereunda distinctio, quod primo dicitur assimilari palmæ, in posteriori assumi in palmam; in quo similitudine non innuitur, sed exprimitur unio. Denique qui adhæret Domino, unus est spiritus (I Cor. vi, 17); et totus est spiritus, spirituali perfusus et infusus luce et lætitiâ, totum se perdens et illum solum apprehendens: nequaquam medicinali afflicione se perdens, ut ibi, *Qui perdidit animam suam propter me, inveniet eam* (Matth. x, 38); sed feliciori quadam ratione, nec vana curio-

sitate extensus extra se, et subtus se; nec sollicitudine necessaria distensus circa se, nec oblectatione privata contentus in se. Divinis mens illic occupata et absorpta theoriis, perfectissima et securitate tranquillatur, et serenitate irradiatur, et suavitate inebriatur: securitas sine periculo, serenitas sine nubilo, suavitas cum ineffabili jubilo.

9. Sed hæc illorum sunt, qui, jam avulsi a lacte, epulantur ab introitu gloriæ: confortata sunt ista supra nos, non possimus ad ea. Propterea ab his exclusi epulis, ad ubera redeamus, ab epulis contemplationis ad ubera consolationis, ad ubera, et ad botros; ab illa mera et epulatoria simplicitate, ad hoc poculum temperatum, quod miscuit nobis Sapientia in cratere illo, in quo habitat omnis plenitudo divinitatis. De quo et dicitur: *Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis* (Cant. vii, 2). Sit ergo et animæ tuæ umbilicus sicut crater tornatilis, quodam castigationis et disciplinæ ferro attenuatus et tersus, et subtilis effectus, et ca. ax, ut copiose infundi possis et inebriari, meritoque illud tibi conveniat: *Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis*. Denique et mulieri fornicanti dicitur: *Non est præcisus umbilicus tuus in die nativitatis tuæ* (Ezech. xvi, 4). Quam multi hodie in nativitatis suæ die, et primo conversionis tempore umbilicum præcidunt, posterioribus adducentes præputium; spiritu incipientes, sed carne consummati! Sit ergo umbilicus tuus non modo præcisus, sed et circumcisus, perpetuæ æqualitate tornatus: ut erasa omni corruptela, imo corpulentia, spiritualis poculi jugitate rundet quasi aquarum viventium puteus, et de cætero non venias huc haurire.

## TRACTATUS VII.

AD ROGERUM ABBATEM.

*Duæ sunt partes hujus tractatus. Priore redarguit ambitiosos, et præsumptuos; altera Rogerum commendat a dotibus ad prælaturam idoneis, et hortatur ut perseveret.*

## PARS PRIMA.

1. Persuaderi tibi postulas, mi Rogere, tenendum esse quod tenes, et periculosa potestatis metum nostris allegationibus attenuari. Oleum certe me jubes adicere camino (Hor. Sat. II, III, 321), et tui unius occasione multorum cupiditates per se succensas flatu nostri inflammare sermonis. Sed quid flatu dico? *Tenuis*, sicut scribitur, *halitus prunas hujusmodi ardere faciet* (Job. xli, 12). Quemcumque hac in causa dederis, satis disertus orator putabitur, et persuadere facile: ad quod irrevocabiler fere omnium apposita sunt corda, omnes apposite quodlibet persuademus; cum autem ad id quod decet, ventum fuerit, ibi laborandum est, et in vanum verba fundenda. Denique et hoc ipsum propheta se exprobrando subsannat: *Loquimini nobis placentia, videte nobis errores, nolite ea quæ recta sunt loqui*. (Isa. xxx, 18). Bona causa, quæ per se partes oratoris exsequitur, et sine artis opera auditorum animos allicit et

emollit. Supervacua erit hæc persuasio, et nihil aliud assectatur, nisi ut de cupidis improbos faciat, et tenuem tollat pudoris obicem, qui solus ambitioni obstare videtur, et æstuantes motus quasi maris aquas in cordis utre concludit. Hoc erit non fenestram, sed ostium aperire, et succensæ fornaci folium admovere spiramina. Lascivus satis frutex ambitionis, et tanquam **152** in læta non tam fructificat, quam luxuriat homo.

2. Hæc est radix amaritudinis, quæ sursum germinans, impedit, et per illam inquinantur multi, et extirpari non potest: et quid illam irrigari postulas? Inter manus vellentium pullulat rediviva plantatio, et tu illam quadam diligentia exhortationum excoli rogas? Nam si in te prava radix hæc emoritur; sed circumquaque juxta te exoritur: cumque verbum cohortationis ad te missum utiliter fuerit, in aliis forsitan damnose cadet. Plantatio hæc ubique est, sicut myricæ in deserto. Et nescio sicubi lætius frutescit, quam in terra sitis et salsuginis. Vide mihi istos quorum exsiccatum est corium, quorum pallent ora jejuniis, quorum operosam callus obducit manum, qui elongant et manent in solitudine, qui adoperiuntur sacco, et squalent sordibus cutis eorum: vide, inquam, si non in terra squaloris et solitudinis ipsorum ubertim ambitionis radices increseunt. Denique intra vitales paradisi arbores et læta germina, ubi non habebat homo vestium sinus, quibus peccata reconderet; in optimo solo pravus surculus erupit. Creavit enim Deus universa bona valde.

3. Sed quid ego de paradiso retexo? Cœlestis illa solitudo, et angelici montes humana conditione et conversatione supereminenter deserti, germinis prædicti ex parte male feraces exstiterunt. Testatur illorum casus, præposterum qui parabant ascensum. Audi quid princeps dicat: *Super astra cœli collocabo solium meum, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo*. Dicebat hæc non voce, sed voto: non, Inter astra, inquit, et inter nubes; sed, *Super astra et super altitudinem nubium*. Ipse ergo inter astra matutina creatus et unus de filiis Dei, cæterorum sorte non contentus, solus hæreditate possidere voluit sanctuarium Dei, et in monte testamenti, in hæreditatis dignitate sedere: testamento enim paterni juris confertur hæreditas. *Sedebo in monte testamenti*. Quo se proripit improba temeritas? quid tibi usurpas quod est Unici? Ipse Filius, ipse unicus, ipse imago est Dei invisibilis, ipse splendor gloriæ, et figura substantiæ, et tu dicis, *Similis ero Altissimo*? Si similis eris, nondum ergo es: ipse vero Unigenitus semper est, et ex æquo similis est; et in hoc non adoptatus, sed natus est, et paternæ potestatis jura non accepit per gratiam, sed habet per naturam. Firmum et immobile, et æternum testamentum divinæ essentiæ, indifferens unitas: et tu tibi montem testamenti præsumis? *Super astra ascendam, et super altitudinem nubium*. Satis sit usque huc ausus extendisse temerarios, non esse alio-

rum communitate contentum. Hic poteris superbiæ posuisse metam, et ascensionis fixisse gradum. *Similis ero Altissimo*. Altitudinem nubium superas, et Altissimo te comparas? concreatis præfers [forte præes], et Creatori te confers? inordinati gradus isti; indebitum gradum usurpasti: propterea dejectus es de gradu tuo, et de statione tua; et *detracta est ad inferos superbia tua* (Isa. xiv, 11-15). Plantavit te Dominus quasi vineam electam, omne semen verum (Isa. v, 1, 2, et Jer. ii, 21); sed tu in die plantationis tuæ statim effectus es labrusca, et ante messem totus effloruisti. Effloruisti plane, evacuati sunt flores tui, et non sunt reservati ad messem, non sunt ad maturitatem perducti, sed, sicut subjungitur, *immatura perfectio germinavit* (Isa. xviii, 5): propterea præcisi sunt ramusculi tui, ramusculi steriles et infructuosi divinæ sententiæ præcisi falcibus. Et tu ipse, juxta Prophetæ ejusdem insultationem, *quasi stirps inutilis* (Isa. xiv, 19), de quietis et gloriæ tuæ loco projectus es, effectaque est habitatio tua in medio doli, et in medio doloris. Poterat superbiæ surculus in paradiso pullulare, sed non poterat perdurare: omnis enim plantatio, quam non plantavit Pater cœlestis, eradicabitur (Matth. xv, 13). Plantare te voluisti in loco non debito, ideo quasi spuria plantatio non dedisti radicem altam. Denique et nemo sibi sumit honorem, sed qui vocatur a Deo: tu autem assumpsisti indebitum, idcirco consumpsisti datum.

4. Heu me! quomodo nullus tutus est ab hoc virgulto locus, nulla immunis regio! radix, ista radix cupiditatis, ubique fere crescit et fructificat, occupans terræ faciem, et quasi memor ubi primo orta fuerit, in his peculiariter qui portant imaginem cœlestis. Quando, Domine, eradicabis plantationem hanc infidelem, germen alienum? quando adimplebitur quod dictum est per **153** prophetam: *Deserta facta est vinea Sabama, domini gentium exciderunt flagella ejus*? (Isa. xvi, 8.) Sabama Attollens altitudinem dicitur. Quid est altitudinem attollere, nisi merita magnificare? *Non sum*, inquit Pharisæus, *sicut cæteri hominum* (Luc. xviii, 11). Aliter Christus nos docuit: *Cum*, inquit, *omnia feceritis, dicite: Quia servi inutiles sumus* (Luc. xvii, 10). Docuit me altitudinem virtutum et operum non attollere, sed attenuare; docuit et fecit, sicut scriptum est: *Cœpit Jesus facere et docere* (Act. i, 1). *Cum enim in forma Dei esset, semetipsum exinanivit, et factus est sicut cæteri hominum. Ille inclinavit altitudinem suam, et tu attollis tuam?* Quid ergo in vinea Sabama intelligitur, nisi ebrii sensus animi, sensus se attollens adversus sensum Dei, sensum de quo dicit Apostolus: *Hoc sentite in vobis quod et in Christo Jesu, etc.* (Philipp. ii, 6, 7, 5): et item, *Non alta capientes, sed humilibus consentientes*? (Rom. xii, 16.) Audi sensum alta sapientem, et se extollentem, et quasi fumum evanescentem in cogitatione sua: *Visitabo, dicit Dominus, super fructum magnifici cordis regis Assur, et super altitudinem oculorum*